

ŞEYTANİ BİR FİİL: YARATILIŞI DEĞİŞTİRMEK

Hikmet AKDEMİR*

İnsanları hem dünyada, hem de ahirette mutlu edecek bir hayata hazırlamayı hedef ledinen Kur'an-ı Kerim, elbette bu hedefin gerçekleşmesine engel olmaya çalışan en büyük düşmanı tanıtacaktır. Bu tanıtım çerçevesinde, bir çok ayette Şeytan'ın insanların apaçık düşmanı olduğu; onların da Onu düşman bilip Ona uymamaları ve Allah'a sığınmaları gerektiği vurgulanmaktadır.¹

Kur'an, Şeytan'ın insanların düşmanı olduğunu belirtmekle yetinmeyip onun hangi zararlı fiil ve davranışları telkin ettiğini de yer yer dile getirir. Böylece insanlar, hangi telkinlerin Şeytan'a ait olduğunu bilmekte ve onun tuzaklarına düşmekten kolayca kurtulmaktadır. Bu vesvese ve telkinlerin bir kısmını şu şekilde sıralamak mümkündür.²

- 1- Allah'ı unutturmak.³
- 2- Yapılacak iyi işleri ya da söylenecek güzel sözleri unutturmak.⁴
- 3- İnsanlara, Allah hakkında bilmedikleri şeyleri söylemeyi emretmek.⁵
- 4- Kötülüğü ve hayasızlığı emretmek.⁶

* Yrd. Doç. Dr., Harran Ü. İlahiyat Fak. Öğr. Üyesi. hikmetakdemir@hotmail.com

1 Bakara, 2/168, 208; En'âm, 6/142; A'râf, 7/22, 200-201; Yusuf, 12/5; İsrâ, 17/53; Nahl, 16/98; Mü'minün, 23/97-98; Fâtır, 35/6; Fussilet, 41/36; Zühruf, 43/62-63.

2 Daha fazla bilgi için bkz. Ateş, Ali Osman, *Kur'an ve Hadislere Göre Şeytan*, İstanbul t.y. s. 111-119.

3 Mücadele, 58/19.

4 En'âm, 6/68; Yusuf, 12/42; Kehf, 18/63.

5 Bakara, 2/169.

6 Bakara, 2/169; Nur, 24/21.

- 5- İnsanların kalplerine, mallarını Allah yolunda harcadıkları takdirde fakir düşecekleri korkusunu salmak.⁷
- 6- Malların israf yoluyla saçılıp savrulmasını telkin etmek.⁸
- 7- İçki içmek, kumar oynamak, putlara tapmak veya onlar adına kurban kesmek, fal okları ve benzeri şeylerle falcılık yapmak gibi işleri emretmek.⁹
- 8- İnsanların arasına düşmanlık ve kin bırakarak onların arasını bozmak; birbirleriyle kavga etmeye, hatta bu hususta aşırı gidip cinayet işlemeye teşvik etmek.¹⁰
- 9- İnsanları, Allah'ı anmaktan ve namaz kılmaktan alıkoymak.¹¹
- 10- İnsanların yaptıkları kötü işleri ve çirkin davranışları, onlara güzel gösterip süslemek.¹²
- 11- Kâfirleri Müslümanlara karşı kışkırtıp onlarla mücadeleye sevk etmek.¹³
- 12- Müslümanları düşmanlarıyla korkutmak.¹⁴
- 13- Allah'ın yaratışını veya yarattığını değiştirmeyi emretmek.¹⁵

Şeytan'ın diğer bazı istekleriyle beraber, insanlara Allah'ın yaratışını değiştirmeyi emredeceğini bildiren Nisâ sûresinin 119. âyetinin meâli şöyledir: *"Mutlaka onları sapıtıracam, onları bir takım temennilerle oyalayacağım. Onlara hayvanların kulaklarını yarmalarını emredeceğim. Yine onlara Allah'ın yaratışını değiştirmeyi emredeceğim."*

"Hayvanların kulaklarını yarma" işi, cahiliye toplumunda yerleşmiş ve gelenek halini almış bir tür şirk örneği idi. Şöyle ki, onlar bir dişi deve beş defa doğurur ve beşinci yavrusu da erkek olursa onun kulağını yararlar, "bahîra" adını verdikleri bu deveden faydalanmayı yasaklardı. Böylece helal olan bir şeyi haram sayar, üstelik kendilerinin uydurdukları bu batıl hükmü "Allah emretti" diyerek Allah'a isnat ederlerdi. Ya da putlara tapmak maksadıyla kesecekleri kurbanlık hayvanları diğerlerinden ayırmak için onların kulaklarını keserlerdi. Bu bir inkar ve şirk iken, onu ibadet zannederlerdi.¹⁶

7 Bakara, 2/268.

8 İsrâ, 17/26-27.

9 Mâide, 5/90.

10 Mâide, 5/91; Yusuf, 12/100; İsrâ, 17/53; Kasas, 28/15.

11 Mâide, 5/91.

12 En'âm, 6/43; Nahl, 16/63; Neml, 27/24; Ankebût, 29/38.

13 En'âm, 6/121; Meryem, 19/83.

14 Âl-i İmrân, 3/175.

15 Nisâ, 4/119.

16 Bkz. Râzî, Fahrüddin Ebü Abdillâh Muhammed b. Umer b. Hüseyin, *et-Tefsîru'l-Kebîr (Mefâatihü'l-Ğayb)*, Beyrut t.y. XI, 48; Elmahlî, M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul 1970, III, 1472.

Şeytan'ın, âyette bildirilen son emrini dile getiren "Allah'ın yaratışını değiştirecekler" ifadesi hakkında ise müfessirler bir çok tefsir ve yorum ileri sürmüşlerdir. Bunları kısaca şu şekilde özetlemek mümkündür:¹⁷

- 1- İnsanları veya hayvanları iğdiş etmek.
- 2- Cilde dövme yapmak, süs için dişleri seyrekleştirmek gibi insan bedeninde sağlık nedenlerine bağlı olmayan operasyonlar.
- 3- Cinslerden (erkek-kadın) birinin diğerine benzemeye çalışması.
- 4- Cinsel arzuların kadın yerine erkekle tatmin edilmesi.
- 5- Organları ve kabiliyetleri yaratılış gayesinin dışında kullanmak.
- 6- Helali haram, haramı helal saymak.
- 7- Gözleri çıkarmak, kulakları kesmek gibi fiillerle canlıların bedenine zarar vermek.
- 8- Güneş, Ay, taş ve ateş gibi Allah'ın insanların faydası için yarattığı varlıkları, yaratılış gayesine aykırı olarak ilahlık mertebesine çıkarmak.
- 9- Fitrat dini olan Allah'ın dinini, yani İslamiyet'i değiştirmek.

Râzî (ö.1209) âyetin bu kısmına, yukarıdaki yorumlardan biraz daha farklı olarak şöyle bir tefsir getirir: "Ruhanî zevkleri bir tarafa bırakıp, devamlı olarak hazırda mevcut olan dünyevî zevklerin peşine düşen bir kimsenin kalbi ahiretten uzaklaşıp dünyaya bağlanır. Bu hal kalbin tamamen değişmesine kadar sürüp gider. Öyle ki, ahiret böyle bir kimsenin hatırına hiç gelmez, onun fikri devamlı dünya sevgisi ile meşgul olur. Böylece bu şahsın oturması-kalkması; sözü-sohbeti; işi-gücü hep dünya için olur. İşte bu hal fitratın değişmesine yol açar. Çünkü insanların ruhları, bu dünyaya ahiret alemine giden bir yolculuğa çıkmak üzere

17 Mücahid b. Cebr. *Tefsiru Mücahid*, Tahkik: Abdurrahman et-Tahir b. Muhammed es-Süretî, Davha 1396/1976, s. 174-175; Ali b. Ebî Talha. *Tefsiru Ibn Abbas (Şahîfetü Ali b. Ebî Talha-* Tefsir ve Hadis Kaynaklarından Derleme), Tahkik: Raşid Abdülmün'im er-Recâl, Beyrut 1414/111993, s. 158; Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir, *Câmiu'l-Beyan fi Tefsiri'l-Kur'an*, Beyrut 1400/1980, V, 181-183; Zecceac, Ebû İshak İbrahim b. es-Surrî, *Meâni'l-Kur'an ve İ'rabuh*, Tahkik: Dr. Abdülcelil Abdüh Şelbî, Beyrut 1408/1988. II, 110; Damağani. Hüseyin b. Muhammed, *Kamusu'l-Kur'an (İslâhu'l-Vücûh ve'n-Nezâir fi'l-Kur'ani'l-Kerim)*, Tahkik: Abdulaziz Seyyid el-Ehl, Beyrut 1985, s. 162-163; Maverdî, Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Habib, *en-Nüketü ve'l-Uyun (Tefsiru'l-Maverdî)*, Beyrut t.y. I, 530; Zemahşerî, Carullah Ebu'l-Kasım Muhammed b. Umer, *el-Keşşâf*, Beyrut t.y. I, 299; İbnü'l-Cevzî, Abdurrahman b. Ali b. Muhammed, *Zâdü'l-Mesir fi İlmi'l-Tefsir*, Beyrut 1987, II, 205-206; Râzî, XI, 48-50; Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdî'l-Ensari, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an*, Beyrut 1985, V, 389, 394-395; Ebu Hayyân, Muhammed b. Yusuf el-Endülüsî, *Tefsiru'l-Bahri'l-Muhit*, Beyrut 1993, III, 368-369; İbn Kesir, Ebu'l-Fida İsmail, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim*, Beyrut 1408/1988, I, 569; Neseî, Abdullah b. Ahmed b. Mahmud, *Medârikü't-Tenzil ve Hakaiku't-Te'vil*, Beyrut 1408/1989, I, 350; Suyutî, Abdurrahman b. el-Kemal Celalüddin, *ed-Dürrü'l-Mensûr fi'l-Tefsiri'l-Me'sûr*, Beyrut 1403/1983. II, 395-396; Beydavi, Abdullah b. Muhammed b. Umer b. Muhammed, *Envâru'l-Tenzil ve Esrâru'l-Te'vil*, Beyrut t. y. II, 117-118; Şevkanî, Muhammed b. Ali b. Muhammed, *Fethu'l-Kadir*, Beyrut 1983, I, 517; Alusî, Şihabuddîn es-Seyyid Mahmud Şakir, *Ruhu'l-Meani fi Tefsiri'l-Kur'ani'l-Azim ve's-Seb'i'l-Mesani*, Beyrut 1994, V, 219; Rıza, Muhammed Reşid, *Tefsiru'l-Menar*, Beyrut 1993, V, 428; Elmalılı, III, 1472-1473.

gönderilmişlerdir. Varış yerini unutup, sonunda mutlaka zeval bulacak olan fani zevklere alışıp bağlanmak, aslında fitratı değiştirmek demektir.”¹⁸

Mevdudî (ö.1976) ise söz konusu cümlelerin tefsiri sadedinde daha kapsamlı bir yorum yaparak şunları söyler: “Allah’ın yarattığının değiştirilmesi, eşyaların değişikliği anlamında değildir. Zira böyle bir şey olursa bütün insanî medeniyetin Şeytan’a uyduğu ve Şeytan tarafından kandırıldığı anlamı çıkacaktır. Çünkü medeniyet zaten eşyaların değişikliğinin başka bir ismidir. İnsanlar ancak Allah’ın yarattığı eşyalarda sunî ve geçici değişiklikler yapmak suretiyle medenileşmiş, kalkınmışlardır. Bence burada kast edilen mana şudur: İnsanın bir şeyi veya yarattığı, yaratıldığı amacın dışında kullanması... Başka bir deyimle, insanın eşyaların tabiatına aykırı yaptığı bütün değişiklik ve fiiller, Şeytan’a uymasının birer sonucudur.”¹⁹

Müfessirlerin yaptıkları bütün bu yorumların tamamının, esasen âyetin delalet ettiği mananın kapsamına girmemesi için hiçbir sebep yoktur. Çünkü lafzın (halk-yaratmak, yaratılmış şey) umumi olması bu tür yorumların hepsine imkân vermektedir.

Âyetteki “halk” kelimesine ki “haleka” fiilinin mastarıdır, şu anlamlar yüklenmektedir:²⁰

- 1- Ölçmek, ölçüsüne göre yapmak, takdir ve hükmetmek.
- 2- Bir nesneyi aslı, örneği ve benzeri olmadan yoktan var etmek, yaratmak.
- 3- Bir nesneden bir nesneyi yaratmak.
- 4- Özellikle insanlar için kullanıldığında, yalan uydurmak.
- 5- Bir nesneyi yumuşatıp dümdüz etmek.
- 6- Ağacın budaklarını giderip düzeltmek.

Müfessirler bu anlamlar içinden âyete uygun olan “yaratmak” maddesini tercih etmişlerdir. Bir de aynı fiilin ism-i mef’ûl manası (mahluk- yaratılmış şey, yaratık, insanlar, canlılar ya da canlı-cansız tüm yaratıklar) benimsemiştir ki bu da yaygın olarak kullanılmaktadır.²¹ Bilindiği gibi, bütün türetilmiş kelimelerin kökü ve kaynağı olarak kabul edilen mastarlar, bazen ism-i fail; bazen de ism-i mef’ûl manasına delalet etmektedirler. Dolayısıyla burada Şeytan’ın değiştirmeyi emrettiği şeyin Allah’ın yarattığı her şeyi kapsamaması mümkündür. Bu yaratılan şeyler varlık olabileceği gibi, kâinatın nizamı için Allah tarafından konulmuş kanunlar da olabilir. İşte bu perspektiften bakıldığı zaman, yukarıdaki yorumların yanı sıra şunların da âyetin kapsamına girebileceği düşünülebilir:

18 Râzî, XI, 49-50.

19 Mevdudî, Ebu'l-A'la, *Tefhimu'l-Kur'an*, İstanbul 1995, I, 414.

20 Bkz. er-Râğib el-İsfahânî, Ebu'l-Kasım el-Huseyn b. Muhammed, *el-Müfredat fi Ğaribi'l-Kur'an*, Tahkik: Muhammed Seyyid Keylanî, Beyrut t. y. s. 157-158; İbn Manzur, Ebu'l-Fazl Cemalüddin Muhammed b. Celalüddin el-Ensari, *Lisanu'l-Arab*, Beyrut t. y. X, 85-86; Asım Efendi, Ebu'l-Kemal es-Seyyid Ahmed Asım, *Kamus Tercümesi (Okyanusu'l-Bast fi Tercemeti'l-Kamusi'l-Muhit)*, İstanbul 1304-1305, III, 835.

21 Bkz. er-Râğib el-İsfahani, s. 158; İbn Manzur, X, 86.

- 1- Tıbbî amaçların dışında insanların beden ve ruh sağlıklarına zarar verecek; onların bedensel, akli veya ruhi dengelerini bozacak operasyonları gerçekleştirmek.
- 2- Özellikle çocukları, onların ruhsal dengelerini bozarak normal gelişimlerini olumsuz yönde etkileyecek korku, cinsellik ve benzeri şeylerle ilgili şoklara maruz bırakmak.
- 3- Kısırlaştırma, avlanma ya da doğal ortamlarını tahrip etme gibi sebeplerden ötürü canlı türlerinin sayısını azaltmak veya tamamen ortadan kaldırmak. Zira, hayvan olsun bitki olsun, doğadaki her canlı türünün ekolojik dengenin sağlanmasında ayrı bir yeri ve görevi vardır.²² Hatta bazı bitki türleri, bu görevin yanı sıra insanların aksine çevreye de zarar vermeden toprağı temizlemektedirler.²³
- 4- Başta ağaçlar ve ormanlar olmak üzere, canlılar için hayati önemi olan oksijenin üretilmesine katkı sağlayan bitkilerle kaplı yeşil alanları daraltmak veya yok etmek.
- 5- Mevcut ısı dengesini bozacak şekilde, küresel ısınmaya yol açacak faaliyetlerde bulunmak.²⁴
- 6- Ozon tabakasının incelmeye sebep olacak olan gazların üretilmesini ve kullanılmasını sağlamak.²⁵
- 7- Yer altında yapılan nükleer deneme ve benzeri faaliyetlerle yer kabuğunun normal hareketlerini ve dengesini bozmak.
- 8- Başta nükleer atıklar olmak üzere, doğal çevreyi kirletip zarar verecek olan her türlü atıkları imha etmeyip doğaya atmak, dağıtmak veya nehirlere ya da denizlere dökmek.²⁶ Halbuki özellikle katı atıkların son teknolojik imkânlarla değerlendirilmesi, hem çevreye verdiği zararı ortadan kaldırmakta, hem de üretime ve ekonomiye önemli ölçüde katkı sağlamaktadır.²⁷
- 9- Doğal çevreye veya onun dengesine zarar verecek faaliyetlerde bulunmak.
- 10- İklim değişikliklerine sebep olacak projeler üretmek ve uygulamak.

22 Örnek olarak bkz. Bilim ve Teknik, Şubat 1996, Sayı 339, Çeviri: Özgür Tek (Wildlife, Ağustos-Eylül 1995), "Orman Sağlığının Bekçileri Ötücü Kuşlar", s. 59.

23 Bkz. Bilim ve Teknik, Temmuz 1996, Sayı 344, Andy Coghlan (New Scientist, 17 Şubat 1996), "Metal Yiyen Bitkiler", s. 64.

24 Küresel ısınmanın sebepleri ve bazı çözüm önerileri hakkında bilgi için bkz. Bilim ve Teknik, Şubat 1996, Sayı 339, Çeviri: Murat Ertem (Scientific American, Kasım 1994), "Havanın Temizlenmesi", s. 71.

25 Ozon tabakasının korunmasına yönelik gerekli bazı tedbirler hakkında bilgi için bkz. Bilim ve Teknik, Ocak 1996, Sayı 338, Şenol Ataman, "Ozon Tabakasının Korunması ve Türikiye'deki Uygulamalar", s. 78-79.

26 Atıkların ekolojik dengeyi bozmakla beraber yol açtıkları diğer bazı zararlar hakkında bilgi için bkz. Çevre ve İnsan, Ağustos 1997, Sayı 36, Lütfi Çakmak-Tuncay Demir, "Su Kirliliği ve Etkileri", s. 28-29; Çevre ve İnsan, Kasım-Aralık 1999, Sayı 47, Dr. N. Haluk Nakipoğlu, "Kıta İçi Su Kaynaklarındaki Kirlenme ve Toplu Balık Ölümleri", s. 18-25.

27 Bkz. Çevre ve İnsan, Mart 1999, Sayı 43, Prof. Dr. Cengiz Yılmaz-Yrd. Doç. Dr. Tuncer Özdil, "Çevre Sorunları İçerisinde Katı Atıkların Ekonomik Önemi", s. 51-55.

Sonuç olarak denebilir ki, yukarıda sayılan hususların yanı sıra, canlı varlıkların, dünyanın veyahut da kâinatın mevcut dengesini bozmak cihetiyle onlara benzeyen pek çok fiil, Kur'an-ı Kerim'in tasvip etmediği Őeytanî birer telkindir. İnsanlığın en büyük dıŐmanı olan Şeytan'ın bütün vesvese ve telkinlerinden sakınmak gerektiğine göre bunlardan da sakınmak gereklidir.